

СУТНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Проаналізовано теоретичні аспекти формування організаційно-економічного механізму у стратегічному управлінні аграрними підприємствами; з'ясовано, що основою останнього є аграрна стратегія

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, господарський механізм, аграрна стратегія.

Розвиток економіки відбувається у межах певної господарської системи. Її рушієм є господарський механізм, який становить базис у забезпеченні функціональності економічної системи, поєднуючи інститути, форми, важелі та інші нормотвірні складники.

Динамічність та якісні зміни сучасного економічного середовища потребують пошуку найбільш ефективних шляхів і методів управління, які б забезпечили зростання конкурентоспроможності аграрного підприємства, удосконалення його організаційно-технічного рівня, перебудову організаційної структури управління відповідно до ринкових умов. При цьому особливого значення набуває дослідження та удосконалення господарського механізму підприємства як системи формування показників його ефективності, темпів зростання продукції, продуктивності праці, структурних характеристик виробництва.

Питанням формування ефективного господарського механізму, принципів функціонування, складових і функцій присвячені наукові праці провідних вчених-економістів, таких, як: Л. І. Абалкін, В. Г. Андрійчук, Н. Ю. Брюховецька, Т. Гоббс, В. Я. Гуменюк, М. Я. Дем'яненко, Й. С. Завадський, О. О. Іваницький, В. І. Кириленко, В. В. Косенко, Р. М. Костюкевич, М. Й. Малік, С. В. Мочерний, Б. І. Пасхавер, П. Т. Саблук, Б. Селігман, А. Сміт, А. А. Чухно, О. М. Юрчишин та ін. Разом із тим, більшість вчених наголошують на необхідності і актуальності проведення подальшого аналізу концептуальних проблем господарського механізму підприємств та його складових.

Мета дослідження полягає у вивченні теоретичних аспектів формування організаційно-економічного механізму стратегічного управління аграрними підприємствами.

На думку Л. І. Абалкіна, механізмом називають сукупність штучних, рухомо з'єднаних ланок, які здійснюють задані рухи, причому кожній позиції однієї ланки відповідає певна позиція інших ланок [1, с. 23].

В економічній науці поняття «механізм» використовується безумовно в переносному значенні: як внутрішня будова, система функціонування, апарат, алгоритм управлінської діяльності.

Поняття «господарський механізм» та «економічний механізм», можна зарахувати до складних економічних категорій процесу управління, які відповідають дії об'єктивних економічних законів. У роботах різних учених спостерігається розбіжність у тлумаченні і змістовному наповненні цих понять і в переліку їх складових. Так поняття «господарський механізм»

визначається як система основних форм, методів і важелів використання економічних законів. В історії економічних наук існували різні погляди на поняття «господарський механізм», але всі вони мають низку недоліків: відсутність системного підходу при визначенні економічного змісту господарського механізму, теоретико-методологічна нечіткість при з'ясуванні останніх його елементів, відірваність визначень від реалій практики, відсутність чіткої характеристики господарського механізму та його еволюції в процесі розвитку економічної системи.

Сутність господарського механізму за інституціональною концепцією окреслили В. Л. Валентинов, М. Й. Малік, П. Т. Саблук, визначаючи його як сукупність правил, інституціональну структуру підприємництва, реалізовану через економічний механізм господарювання [5, с. 123].

На думку академіка А. Чухна, господарський механізм – це органічна складова економічної системи; функціональний бік виробничих відносин; спосіб організації та управління виробництвом з притаманними йому формами, методами і засобами, які реалізують соціально-економічні, організаційно-економічні та науково-технологічні принципи й відносини в інтересах задоволення потреб як кожного господарюючого суб'єкта, так і суспільства загалом [6, с. 61].

Децо інакше трактує визначення господарського механізму академік Л. І. Абалкін, оскільки вважає, що господарський механізм – це складне і багатопланове поняття, яке відображає як внутрішні процеси функціонування економіки, так і її взаємодію з продуктивними силами та надбудовою суспільства. Через нього взаємодіють продуктивні сили та виробничі відносини, а удосконалення господарського механізму забезпечує відповідність конкретних форм виробничих відносин рівню продуктивних сил, що постійно зростає [1, с. 6].

На наш погляд, ширше тлумачить це питання С. В. Мочерний, котрий вважає, що господарський механізм – це сукупність основних форм, методів і важелів управління народним господарством, а отже, використання економічних законів, розв'язання суперечностей економічної системи, реалізації відносин власності, а також розвитку людини та узгодження найважливіших типів інтересів [3 с. 17].

Зазначений механізм В. В. Радаєв розглядає у статусі організаційно-функціонального складника ринку, що визначається окремими науковцями як організаційне поле, як ланцюг послідовних ланок обміну, як взаємодія

учасників паралельних організаційних полів, у межах яких діють механізми встановлення умов обміну, відбувається інституціональне його оформлення [4].

Як зазначає В. П. Москаленко, для визначення характеристик господарського механізму підприємства загалом слід розглядати окремо його складові, кожна зі складових, окремо одна від одної, становить відповідний механізм: адміністративний, організаційно-економічний, правовий, соціальний [3, с. 17].

О. М. Супрун зазначає, що організаційна складова господарського механізму констатує міжгосподарські зв'язки у процесі здійснення виробничо-трудової діяльності, управління, ціноутворення, грошового обігу, фінансово-кредитних зв'язків маркетингової діяльності, інфраструктурного забезпечення, координуючи таким чином відносини економічних агентів.

Окремі вчені, такі, як В. Я. Гуменюк, Б. О. Король, Р. М. Костюкевич, Н. О. Мазур, Г. Ю. Міщук, Г. Ю. Орлов, І. А. Рошик, вважають, що терміни «економічний» та «господарський» механізм є синонімами. Вони пропонують дотримуватись принципу диференціації механізмів по горизонталі та вертикалі національної економіки [2, с. 8].

Абстрагуючись від назв і складових, покладених різними дослідниками у поняття господарського та економічного механізму, більшість вважає: «Варто визнати, що є різні «механізми», і кожний з них або певний їх різновид має термінологічно виділятися проміж інших. Більше того, за аналогією з існуючими класифікаціями в технічних та інших науках, було б

добре розробити типологію механізмів в економіці, позначивши їх класи, типи і види відповідними термінами. Очевидно, що розробка типології і відповідної термінології потребує спеціальних досліджень і багато часу для їх визнання та запровадження в практику професійного спілкування» [2, с. 6].

Усе це вказує на відсутність чіткого, однозначного визначення змісту механізму управління та його складових елементів. Розгляд, аналіз та вдосконалення механізмів управління необхідні для подальшого використання в практичній діяльності будь-якого підприємства, тому заслуговують більш детального вивчення. На основі проведеного аналізу наукової літератури, присвяченої управлінню аграрними підприємствами, «механізмам» управління, їх сутності та складовим, ми прийшли до висновку, що поняття управління більше підходить до механічного виконання управлінських функцій і операцій. Менеджмент, як відомо, є поєднанням науки управління та управлінського мистецтва конкретного менеджера. Наука пропонує усі складові елементи процесу управління, а вміння знаходити і використовувати найбільш ефективні з них у конкретній ситуації залежить від мистецтва керівників організації або підприємства.

На нашу думку, взаємозв'язок господарського, економічного механізму та місце управлінського механізму у структурі господарського можна подати на прикладі схеми, зображеної на рисунку 1.

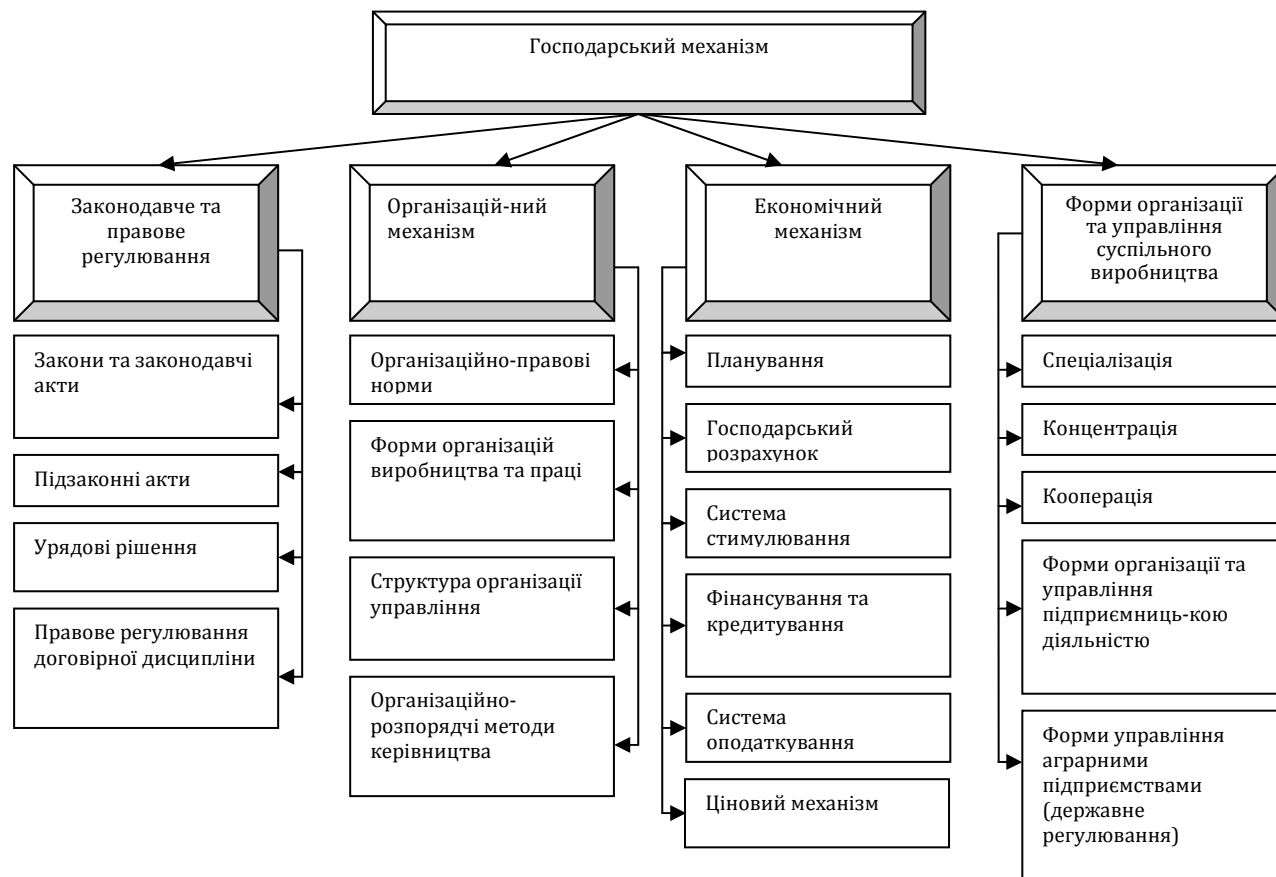

Рис. 1. Схема господарського механізму аграрних підприємств*

*Розроблено автором на основі власних досліджень

На нашу думку, базис організаційно-економічного механізму складають саме ті елементи, котрі зазначені

на рисунку 1. Не розкриваючи суті кожної складової організаційно-економічного механізму, зупинимось на більш детальному розгляді стратегічного управління.

Як ми вважаємо, механізм управління є інтегрованою системою, яка містить мету, функції, завдання й методи управління, за допомогою яких забезпечується досягнення кінцевих завдань (результатів) та має дві складових: організаційну та економічну. Така характеристика вищенаведеного поняття дозволяє об'єднати його в організаційно-економічний механізм управління підприємствами.

Як відомо, управління аграрним підприємством в умовах ринкової економіки неможливе без планування господарської діяльності на всіх рівнях: стратегічному, тактичному й оперативному. Найважливішим є стратегічний рівень, на якому приймаються життєво важливі для подальшого розвитку підприємства управлінські рішення. Стратегічний рівень управління – це найвищий рівень, функцією забезпечення якого є правильно визначена й чітко сформульована стратегія.

На основі досліджених нами джерел пропонуємо власне розуміння визначення стратегії.

На наш погляд, стратегія аграрного підприємства – це комплексний план діяльності аграрного підприємства, спрямований на високу ефективність його діяльності, що повинна здійснюватися на інноваційній основі та сприяти покращенню соціальної сфери для трудівника села, а також на досягнення довгострокових конкурентних переваг, які забезпечували б певному підприємству високу прибутковість.

Ми вважаємо, що саме на аграрній стратегії й має базуватися організаційно-економічний механізм стратегічного управління аграрними підприємствами.

Отже, на наш погляд, організаційно-економічний механізм стратегічного управління аграрними підприємствами – це інтегрована система, яка визначається дією об'єктивних економічних законів, містить мету, функції й методи управління, що дає

можливість підприємству провадити власну діяльність на інноваційній основі та сприяти покращенню соціальної сфери на селі, а також втриматись у довгостроковій перспективі, досягаючи при цьому поставлених цілей та кінцевих завдань (результатів).

Організаційно-економічний механізм управління аграрними підприємствами, з одного боку, формується під дією загальних особливостей і закономірностей розвитку ринкової економіки (високий динамізм, локальний характер), з іншого боку, цей механізм визначається особливостями діяльності аграрних підприємств (переважання малих і середніх підприємств у структурі галузі, динамічність організаційних форм і структур управління).

Проведені дослідження дозволяють нам зробити наступні висновки:

- організаційно-економічний механізм стратегічного управління аграрними підприємствами є інтегрованою системою, яка визначається дією об'єктивних економічних законів, містить мету, функції й методи управління, що дає можливість підприємству провадити власну діяльність на інноваційній основі та сприяти покращенню соціальної сфери на селі, а також втриматись у довгостроковій перспективі, досягаючи при цьому поставлених цілей та кінцевих завдань (результатів);
- основою організаційно-економічного механізму стратегічного управління аграрними підприємствами є чітко визначена та правильно сформульована аграрна стратегія;
- аграрна стратегія є комплексним планом діяльності аграрного підприємства, спрямованим на високу ефективність його діяльності, що повинна здійснюватися на інноваційній основі та сприяти покращенню соціальної сфери для трудівника села, а також на досягнення довгострокових конкурентних переваг, які забезпечували б цьому підприємству високу прибутковість.

Список літератури

1. Абалкин Л. Что такое хозяйственный механизм? / Л. Абалкин. - М: Мысль, 1980. - 75 с.
2. Механізми ринкового господарювання: галузеві особливості [Текст] : монографія / Гуменюк В.Я., Король Б.О., Костюкевич Р.М., Мазур Н.О., Мішук Г.Ю., Орлов Г.Ю., Рошик І.А., / за ред. д.е.н., проф. Гуменюка В.Я. – Рівне : НУВГП, 2005. – 281 с.
3. Москаленко, В. П. Финансово-экономический механизм промышленного предприятия [Текст] : научно-методическое издание / В. П. Москаленко, О. В. Шипунова / Под научной редакцией д.э.н., проф. В. П. Москаленко. – Сумы: Изд-во "Довкілля", 2003. – 176 с.
4. Радаев, В. В. Рынок как цель обмена междурегистрационными полями [Электронный ресурс] / В. Радаев // Экономическая социология. – Т. 11. – №3. – Май, 2010. – Режим доступа: <http://www.ecgoc.hge.ru>.
5. Супрун, О. М. Господарський механізм у розвитку та регулюванні економіки [Текст] / О. М. Супрун // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. - №1 – 122 – 124 с.
6. Чухно, А. Господарський механізм та шляхи його вдосконалення на сучасному етапі [Текст] / А. Чухно // Економіка України. – 2007. – № 3. – С. 60-67.

РЕЗЮМЕ

Кравець Катерина

Сущность организационно-экономического механизма стратегического управления аграрными предприятиями

Проанализированы теоретические аспекты формирования организационно-экономического механизма стратегического управления аграрными предприятиями, выяснено, что основой организационно-экономического механизма стратегического управления аграрными предприятиями является аграрная стратегия.

RESUME

Kravets' Kateryna

The essence of the organizational and economic mechanism of agricultural enterprises' strategic management

Theoretical aspects of organizational and economic mechanism in strategic management of agricultural enterprises are analyzed. It was defined that the basis of organizational and economic mechanism of strategic management of agricultural enterprises is an agricultural strategy.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2012 р.